

РЕЦЕНЗИЯ

на доц. д-р **АЛЕКСЕЙ КИРИЛОВ КАЛЪОНСКИ**

на хабилитационния труд на **ТИНА НИКОЛАЕВА ГЕОРГИЕВА**, представен за конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“ по научното направление 2.2. История и археология (нова и съвременна история – история на Русия), обявен в ДВ, бр. 26 от 07.04.2015 г. от Софийския университет „Св. Климент Охридски“

Конкурсът по направление 2.2. История и археология (нова и съвременна история – история на Русия) е за нуждите на катедра по Нова и съвременна история към Исторически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Процедурата по обявяването на конкурса и допускането на кандидати за участие в него е изрядна и напълно съответства на ЗРАС и Правилника за неговото прилагане. Представени са всички необходими документи.

Единствен явил се кандидат е д-р **ТИНА НИКОЛАЕВА ГЕОРГИЕВА**, чиято професионална биография изцяло отговаря на изискванията за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“. Като магистър по история на СУ от 1995 г., тя придобива научно-образователната степен „доктор по история“ през 2003 г. с дисертация на тема „Славянският въпрос в руската обществена мисъл (30-те – 50-те години на XIX в.)“. От 2004 г. г. Тина Георгиева е асистент, от 2006 г. – главен асистент в катедрата по Нова и съвременна история към ИФ на СУ. В периода 1994-2014 г. тя има няколко специализации в чужбина (Гърция и Русия) и участие в многобройни национални и международни конференции и семинари. Всички те са във връзка с научните ѝ интереси в областта на историята на Русия, които обхващат различни проблемно-тематични полета на имперската вътрешна и външна политика (особено нейния славянски и балкански контекст), аспекти на социалната история (образование на елит и негови ярки представители), и най-вече – на историята на идеите. Изследването им се опира на отлично владеене на руски, гръцки и английски език и на рядка за България експертиза, съчетаваща опита от работата в руски архиви и научни институции със съвременните историографски и теоретични дебати. С Тина Георгиева ме свързват дълги години на съвместна дейност в

катедрата по Нова и съвременна история към Исторически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и за мен няма съмнение, че преподаваните от нея дисциплини в магистърски и бакалавърски програми към ИФ също са допринесли за нейната кариера на утвърден и авторитетен специалист. През годините постоянно сме обменяли идеи, мнения и текстове и аз високо ценя както цялостното творчество на д-р Георгиева, така и самото ѝ активно присъствие на ерудиран и компетентен колега.

В настоящия конкурс, освен с хабилитационен труд – монографията *Консерватизъм и национализъм в Русия (втората половина на 60-те – средата на 80-те години на XIX в.)*, изд. Фабер, 2015 (312 с.), д-р Георгиева участва и с представително количество от статии и студии на български, руски, английски, гръцки и френски език, публикувани или под печат в авторитетни български и чужди сборници и списания. Те съвършено ясно отразяват нейните постижения в избраните научни полета. Авторската справка за научните приноси, макар и съдържана и лаконична, дава цялостна представа за кръга от исторически събития и личности, проблеми и идеи, чието изследване очертава плодотворен етап на един успешен професионален път. При неизбежните несъвършенства и непълноти, приложената справка за цитиранията е напълно коректна и дава достатъчно информация за циркулацията на текстовете на д-р Георгиева в националното и международното научно пространство.

Въпреки че не подлежи на рецензиране, тъй като представлява преработен вариант на докторската дисертация, книгата *Славянската идея в Русия 30-те – 50-те г. на XIX в.*, В. Търново, изд. Фабер, 2009, представлява обобщаващ труд по тази толкова важна, същевременно – често едностранчиво, клиширано и недостатъчно задълбочено представяна тема. Онова, което отличава подхода на Тина Георгиева, включително в свързаните с този текст статии и студии по отделни проблеми и аспекти, е открояването на руския имперски контекст с цялата му сложност и противоречивост, различните позиции и оживените дебати между личности, политически и интелектуални кръгове в периода преди „Великите реформи“. Тук припомням това основополагащо за научните търсения на д-р Георгиева изследване, тъй като представеният хабилитационен труд, посветен на 60-те - 80-те години на XIX век, от една страна е негово логично и хронологически последователно продължение, а от друга – очертава пълноценен профил на много по-

широк кръг от идеи, постулати, лични виждания, кристализиращи политически доктрини и идеологии в контекста на противоречивите, постепенно радикализиращи обществото, резултати от всеобхватните реформи. Освен че е богато подплатен с разнообразни публикувани и непубликувани източници, основно достойнство на текста е вписването му в съвременните историографски дебати (посветени специално на Русия, или включващи руска проблематика при теоретизирането на империята, нацията, малцинствата, модернизацията, елитите и пр.), като са приведени внушително число от меродавни руски и западни изследователи.

Тръгвайки от постепенната еволюция на славянофилските идеи в посока все по-консервативна и антизападна нагласа на ключови фигури като Иван Аксаков и Юрий Самарин, на фона на модернизаторската политика на държавата и на екипа около Александър II, д-р Георгиева успява да покаже някои досега недостатъчно анализирани взаимни влияния и допирни точки с неоконсервативния лагер. Тук основен принос е проследяването на трансформацията на традиционното старорежимно „охранителство” в много по-ясни доктринални рамки, антилиберални, антисемитски, почвенически и реторично десни, които впоследствие ще оформят определен политически спектър, а също ще подлежат на пряка политическа инструментализация. В тази трансформация значително място имат редица от постулатите на славянофилството, „присвоени” от адептите на консервативния, антимодернизаторски проект. Тук много ясно са открити почти идентичното патерналистично отношение към „народа”, традициите, религията, нарастващите страхове от разгръщащите се, трудно овладявани, мащабни социални промени, търсенето на спасителните „устой” при всички съществени идеологически и личностни различия (в широкия диапазон от предшествениците на черносотниците до Константин Леонтиев). На тази основа, Тина Георгиева извежда относително цялостната, публично огласена и получаваща обществен отзвук, консервативна идеологическа програма, в която се вписват и някои от позициите, действията (в Полша, Прибалтика, Финландия, Украйна, Литва и Белорусия) или бездействията на имперската власт (първите антиеврейски погроми). Въпреки че държавата и нейните екипи продължават да бъдат къде по-радикален, къде по-плах и непоследователен реформатор „отгоре”, тук съществен принос е очертаването на обективни сходства, при всички различия и нюанси, в ключови политики на имперската власт, идеи и проекти на късни славянофили като Самарин

например, и кръг от консервативно-охранителни мислители, превръщащи се в политици. Тук д-р Георгиева много успешно и авторитетно разгръща широко дискутираната тема за конкретните историческите контекстове и обстоятелства, при които Руската империя навлиза в епохата на национализма.

Именно в това поле през последните десетилетия е писано много, но всъщност малко автори предлагат цялостен синтез, каквато е и основната идея на Тина Георгиева, и то за периода преди 90-те години на XIX – началото на XX в. Тази синтетична и обобщаваща линия е разгърната в целия текст на няколко нива, като придобива следната структура по отношение на зараждащия се руския национализъм през разглеждания период: ключови идеолози и дискурси – практически действия и мерки, някои от които основополагащи за националната политика на империята до нейния край; виждания по определени казуси, особено по смятани за опасни зрели национални или развиващи се протонационални движения и проекти – постепенното очертаване на кръга от ограничителни или репресивни мерки и политики; зоните на наследство, еволюция, противоречие, разминаване и припокриване между имперския и етническият руски национализъм. По мое мнение, именно тук д-р Георгиева успешно е съчетала по-общите процеси с анализ на конкретни представителни казуси – национални, малцинствени, етнорелигиозни, а също някои локални и личностни. В целия този спектър е намерила място и единствената област на „исконно“ руски националистични претенции извън границите на империята – австро-унгарска Галиция. Този пример съществено допълва предимно историческата, но твърде избирателно – езиковата, културната и религиозната аргументация на потенциално голямата руска нация в съчетание с прикритите или явни опасения от нейната недостатъчна хомогенност. Тук бих отправил препоръка за евентуално разширение на проблемните зони и казуси в бъдеще, които да включват реакциите спрямо възникващите именно през този период пантюрски и панислямски проекти, татарския протонационализъм, повече или по-малко зрялата фаза, в която встъпват грузинският и арменският национализми.

В крайна сметка, основната цел на хабилитационния труд е да се изведат взаимодействието и развитието на консервативните и националистичните идеи в твърде проблематичното търсене на непротиворечива и работеща формула на руската

идентичност в контекста на бързо променящата се реалност на полиетничната и мултирелигиозна империя. Каквито и конкретни препоръки или забележки да бъдат отправени, мисля, че тази цел е изпълнена и предложеният аналитично-синтетичен модел дава солидна основа за по-нататъшни изследвания в това водещо и актуално поле на русистиката.

С оглед на достойнствата на хабилитационния труд и след обстойно запознаване с предоставените материали по конкурса, а също вземайки предвид цялостната изследователска и преподавателска дейност на кандидата, с пълна убеденост препоръчвам на Научното жури да гласува присъждането на гл. ас. д-р Тина Георгиева на академичната длъжност „доцент” по научното направление 2.2. История и археология (нова и съвременна история – история на Русия).

София

22.08.2015.

Рецензент:

(доц. д-р Алексей Кальонски)